

PROCESORIENTĒTAIS MODELIS PAŠIZTEIKŠANĀS PRASMES VEIDOŠANAI SĀKUMIZGLĪTĪBAS POSMA SKOLĒNU MŪZIKAS MĀCĪBĀS

A Process-Oriented Model for the Formation of Self-Expression Skills in Teaching Music to Pupils of the Primary Education Stage

Iveta Kepule

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Aina Strode

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Abstract. *The concept of self-expression is used to describe contemporary culture, linking it to positive concepts, the interaction of the individual and the environment. Emotional and cognitive needs, based on personal experience, cultural and environmental situations and events in a rapidly changing social environment, play an important role in the development of self-expression skills. An aim of the article: to substantiate the process-oriented model of pupil self-expression skills formation and to analyze its approbation results - pupil learning achievement dynamics and learning process transformation in music education. Research methods: analysis of scientific literature, analysis of documents, statistical analysis of learning achievements.*

Keywords: *music education, self expression skills, process oriented model, learning dynamics.*

Ievads

Introduction

Straujā globalizācija rada situāciju, kurā mūzikas izglītība veicina sabiedrības integrāciju, aktivizējot mūzikas kā sociālas piederības saikni ar arvien pieaugošu kultūras daudzveidību, kas izriet no etniskām, lingvistiskām, reliģiskām, sociālekonomiskām un izglītojošām atšķirībām, veicinot mūzikas kultūras adaptīvo vērtību (Cross, 2001; Huron, 2001). V. Pavlova (Pavlou, 2019) mūzikas mācības saista ar socializāciju, kā mūsdienu dominējošo saziņas kultūru, kas norāda uz skolēna muzikālajām interesēm un akcentē pašizteikšanās prasmes nozīmīgumu mainīgas sociālas situācijas apstākļos, kur nozīmīga ir spēja mācīties un caur līdzdarbību pieņemt pasaules sarežģītību, panākot līdzsvaru starp teorētiskajām un praktiskajām zināšanām.

Mācību procesa rezultātā rodas harmonija starp indivīdu un sabiedrību, kas kalpo kā motīvs pašizteikšanās vajadzības apmierināšanai, veido spriedumus par

sasniedzamo mērķi un veicina individuālo izaugsmi un attīstību visa mūža garumā (McLeod, 2014). Pašizteikšanās vajadzības apmierināšana liecina par sociālo pieņemšanu, ko var uzskatīt par pašizteikšanās prasmes pilnveides ierosinātāju. Tas nozīmē, ka mācību process jāveido, uztverot un izprotot pasauli praktiskā darbībā, ievērojot skolēna individualitāti.

Raksta mērķis: pamatot skolēnu pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientēto modeli un analizēt tā aprobācijas rezultātus - skolēnu mācību sasniegumu dinamiku un mācību procesa transformāciju mūzikas mācībās.

Pētījuma metodes: zinātniskās literatūras analīze, dokumentu analīze, mācību sasniegumu statistiskā analīze. Datu apstrāde veikta SPSS V23 sistēmā, datu analīzē izmantoti: Vilkoksona tests, Kendala korelācijas analīze, Kruskala-Valisa tests.

Pašizteikšanās prasme mūsdienu didaktiskajā sistēmā *Self-expression skill in the contemporary didactic system*

Mūsdienu izglītības procesā, notiekot pārejai no “zināšanām” uz “darbību”, mācību saturā ietverti gan personiskie, gan sabiedriskie aspekti, kas veicina skolēnu individuālos sasniegumus un apzinātu uzvedību mūsdienu sabiedrībā, tādējādi mācību procesā aktualizējot pašizteikšanās prasmi kā:

- procesuālo zināšanu apguves kvalitāti, kas kalpo kā līdzeklis, lai sasniegtu konkrētos mērķus (Žogla, 2001);
- zināšanu un darbības apguves līmeni, kas ļauj apgūto realizēt mērķtiecīgā darbībā (Sharp, 2009);
- darbības komponenti, kurā apvienojas zināšanas un iemaņas;
- spēju veikt darbību noteiktā līmenī, ko apgūst vingrinājumu rezultātā (Prets, 2000);
- spējas, ko ietekmē vides faktori, izglītība un audzināšana (Špona, 2006)
- sociāli teorētisku konstruktus, kas veido personas identitāti (Ardouin, 2017);
- sociāli novērtētu sadarbības rezultātu starp indivīdu un vidi, ko raksturo aktivitāte un mijiedarbība, pieredzē balstītas zināšanas (Ardouin, 2017).

Pašizteikšanās prasmes attīstībai nozīmīga ir sociāli-emocionālā mācīšanās, kas ir personisko emociju sapratne, attīstīšana un vadīšana, domāšana, jušanas un uzvedības integrācija, lai spētu izvirzīt pozitīvus mērķus un sadarboties (Weissberg, 2019).

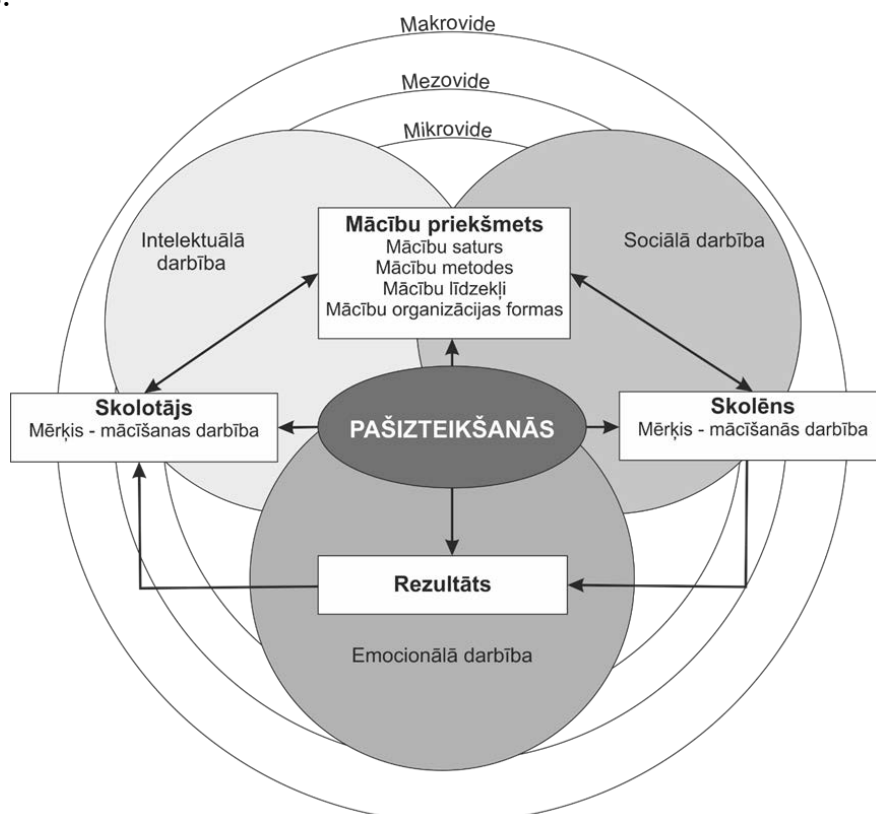
Pašizteikšanās prasme, kas nepieciešama, lai mūzikas apguves procesa rezultātā skolēns spētu pašizteikties, ir saistīta gan ar darbības novērtējumu, gan darbības izpausmi, tā ietver spēju novērtēt radošos uzskatus kontekstā ar citu atzinumiem un īstenot tos kultūras pasākumos sociālā, emocionālā un intelektuālā aspektā.

Skolēna attīstībai labvēlīgu vidi veido pozitīvs emocionāls atbalsts un darbošanās prieks no stresa brīvā gaisotnē, kas veicina pašizteikšanās prasmes attīstību emocionālā un sociālā aspektā, kognitīvās jomas un skolēna kā pētnieka vajadzību, izmantojot metodisko paņēmieni daudzveidību visu uztveres veidu izmantošanā, kas veicina pašizteikšanās prasmes kognitīvā aspekta attīstību.

Tas norāda, ka no vienas puses, vide ietekmē cilvēka uzvedību, bet, no otras puses, cilvēka uzvedība un rīcība ietekmē apkārtējo vidi. Organizētā mūzikas mācību procesā tiek veidota kultūra/mūzika, tomēr kultūras/mūzikas vērtību pārmantojamība ir efektīvāka, ja pedagoģiskajā vidē apgūtās vērtības tiek transformētas ārpus formālajām mācībām.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētais modelis *The process-oriented model of formation of the self-expression skills*

Autoru izstrādātais pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētais modelis (skat. 1. att.) raksturo: (1) mācību procesa organizāciju mūzikas standarta apguvei nepieciešamā mācību satura, mācību metožu, mācību līdzekļu un mācību organizācijas formu lietojumu, (2) mācīšanas-mācīšanās kapacitātes organizāciju, kas izpaužas kā skolēna un skolotāja mijiedarbība, lai veicinātu skolēna pašizteikšanās prasmes veidošanos un apmierinātu individuālās izpausmes vajadzības.

1.attēls. Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētā modeļa shēma
Figure 1 Scheme of the process-oriented model of formation of the self-expression skills

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētajā modelī ietverta saikne starp vidē balstītu sociālo, emocionālo un intelektuālo darbību un mūzikas mācību procesu.

Modeļa īstenošanas galvenie pamatprincipi balstās uz:

- skolēna muzikālās pašizteikšanās pieredzi un sadarbību ģimenē, skolā, sabiedrībā;
- emocionālo atbrīvotību un radošām darbībām;
- skolēnam atbilstošu zināšanu (mūzikas mācību saturs, mācību metodes) uztveres un mācību darbības realizēšanu, kas ļauj integrēt skolēna personīgo muzicēšanas pieredzi ar mūzikas mācību saturu, t.i. veicināt skolēna pašizteikšanās prasmes veidošanos.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētais modelis raksturo skolēna pašizteikšanās prasmes veidošanās ietekmējošo sociālo, emocionālo un intelektuālo aspektu integrāciju mūzikas mācībās un raksturo pašizteikšanās prasmes veidošanos ietekmējošos faktoros:

- pašizteikšanās prasme veidojas sociālā, emocionālā un intelektuālā aspektu mijiedarbībā;
- pašizteikšanās prasmes veidošanos ietekmējošo faktoru dinamika un mijiedarbība nosaka skolēna individualitātes izpausmju savdabību un attīstības tendences;
- mijiedarbība starp pašizteikšanās prasmes veidošanos ietekmējošiem faktoriem tiek analizēta kā savstarpēja mijiedarbība, kā arī mijiedarbība starp skolēna “Es” sistēmu un apkārtējo vidi.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētais modelī mikro, mezo un makro vide ir nozīmīga skolēna pašizteikšanās prasmes veidošanās procesā, jo skolēna pašizteikšanās pieredzi nosaka vides faktori, ko veido daudzveidīga sociālā un kultūras pieredze. K. Urbāns (Urban, 2004) uzskata, ka kultūras elementi atspoguļojas skolēna spējās un individualitātē un radošā procesā kļūst par mācību resursiem trīs dimensijās: (1) individuālā – pašizteikšanās izpausmes ir personiski nozīmīgas, kas pētījumā analizēta kā mikrovide; (2) lokālā – pašizteikšanās izpausmes kalpo grupas interesēm kas pētījumā analizēta kā mezovide un makrovide; (3) sociālā – pašizteikšanās ir saistīta ar sabiedrību un veicina izmaiņas kultūrvidē, kas pētījumā analizēta kā makrovide.

Lai saglabātu pašizteikšanās prasmes veidošanās saiti ar valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem (Ministru Kabineta noteikumi Nr.747, 2018) mācību jomā “Kultūras izpratne un pašizpausme mākslā” noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem, tika noteikti pašizteikšanās prasmes muzikālās aktivitātes intensitātes kritēriji, kas izmantojami sociālās, emocionālās un intelektuālās darbības novērtēšanai mūzikas mācībās sākumizglītības posmā un

tika pieņemti par pašizteikšanās prasmes novērtēšanas kritērijiem mūzikas mācībās (skat. 1. tab.).

1.tabula. Mācību jomas "Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā" sasniedzamo rezultātu analīze pašizteikšanās prasmes novērtēšanas kontekstā

Table 1 Analysis of learning outcomes in the field "Cultural awareness and self-expression in art" in the context of assessment of self-expression skills

Pašizteikšanās prasmes kritērijs	Mācību jomas "Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā" sasniedzamie rezultāti
Sociālās darbības kritērijs	Pašizteikšanās prasme īstenojas, iesaistoties kopīgās darbībā, grupas muzicēšanā. Skolēni sadarbojas (dzied, spēlē), lai saglabātu kultūras mantojumu tuvākajā apkaimē, realizē idejas publiskajā telpā (skolā un ārpus tās). Publiski uzstājoties, mērķtiecīgi izmanto apgūtās prasmes, pēc iepriekš izveidotiem kritērijiem analizē savu un citu veikumu. Ir gatavi sadarbībai, stāsta par savu pieredzi, balstoties uz personisko viedokli un attieksmi.
Emocionālās darbības kritērijs	Atspoguļo un novērtē personisko pieredzi, atveidojot ikdienas dzīves notikumus un eksperimentējot ar veidiem, kā tos izpaust. Iedvesmojas no notikumiem sabiedrībā vai personiskajā dzīvē. Vērtē skaņdarba vai dziesmas rakstura maiņu, tos variējot. Skaidro to ietekmi uz mūzikas raksturu un emocijām. Stāsta par mākslas darbā uztveramo un par to, ko iespējams iztēloties. Radošā darbībā pēta un pauž savu identitāti un emocijas.
Intelektuālās darbības kritērijs	Zina, ka katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi, ko lieto, eksperimentē un kombinē daudzveidīgā muzikālā darbībā. Īsteno radošas un mākslinieciskas idejas dažādiem sev aktuāliem mērķiem. Izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē kultūras mantojumu un mākslinieciskas inovācijas. Apliecina savu piederību noteiktai kultūrai, piedaloties tautas tradīciju pasākumos. Salīdzina viena un tā paša sižeta atspoguļojumu dažādos mākslas veidos. Apmeklē kultūras notikumus, to norises laikā ievēro atbilstošu uzvedības modeli.

Kritēriji veidojas integrēti un ir aplūkojami savstarpējā dinamiskā mijiedarbībā.

Sociālās darbības kritērijs pašizteikšanās prasmes muzikālās aktivitātes intensitātes novērtēšanai tiek analizēts kā socializācija vai ar socializāciju saistītas darbības. Mūzikas mācībās tās raksturo skolēna darbības saistībā ar kolektīvo muzicēšanu.

Emocionālās darbības kritērijs pašizteikšanās prasmes muzikālās aktivitātes intensitātes novērtēšanai, tiek analizēts kā emocionālās reakcijas mūzikas mācībās. Emocionālās reakcijas saistībā ar savas darbības novērtējumu mūzikas mācībās sekmē skolēna pašizteikšanos. Tas veido mijiedarbību ar mikro un makro vidi, apzinoties savu identitāti un cienot un izprotot citu identitāti.

Intelektuālās darbības kritērijs pašizteikšanās prasmes muzikālās aktivitātes intensitātes novērtēšanai, tiek analizēts kā prasme rīkoties, pamatojoties uz zināšanām un pieredzi, būt gatavam mērķa apzinātai sasniegšanai, lietojot visas maņas. Kritērijs norāda uz kognitīvo darbību un muzikālo spēju novērtējumu konceptuālu zināšanu un prasmju apguvē mūzikas mācībās izglītības rezultāta sasniegšanai.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētā modeļa aprobācijas rezultāti mūzikas mācībās analizēti, skatot skolēnu mācību sasniegumu dinamiku sešu gadu intervālā.

Skolēnu mācību sasniegumu dinamikas statistiskā analīze *Statistical analysis of student achievement dynamics*

Tā kā teorijā un pētījumos tiek uzsvērtā mūzikas saistība ar personības attīstību un mūzikas saistība ar rezultātiem citos mācību priekšmetos, empīriskā pētījuma mērķis ir skolēnu mācību sasniegumu attīstības dinamika latviešu valodā, matemātikā un svešvalodā. Šādu priekšmetu izvēli noteica apstākļi, ka mērījumus iespējams veikt vienai un tai pašai skolēnu grupai, jo šie mācību priekšmeti ir gan 3. klasē, kad tika uzsākta procesorientētā modeļa pašizteikšanās prasmes veidošanās veicināšanas modeļa aprobācija, gan 9. klasē. Pētījuma bāze: X skolas 57 9.klašu skolēnu mācību sasniegumu analīze. Aprakstošās statistikas analīze izmantota, lai iegūtu informāciju par katra skolēna mācību sasniegumu dinamiku pētījuma laikā un interpretētu to saistībā ar skolēna pašizteikšanos mūzikas mācībās. Analizēti tikai to skolēnu rezultāti, kuri konkrētajās klasēs mācījās visu pētījuma laiku.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētā modeļa novērtēšanā tika izmantots Vilkoksona tests kritēriju salīdzinājumam. Rezultāti liecina, ka būtiskas izmaiņas ($p=0,039$) notikušas kritērija „Emocionālas darbības” novērtējumos, pārējos kritērijos būtiskas atšķirības netika konstatētas (skat. 2. tab.).

2.tabula. Pašizteikšanās prasmes veidošanās dinamika mūzikas mācībās
Table 2 Dynamics of self-expression formation in music education

Kritērijs	p	Dinamika		
		Pozitīva	Nemainīga	Negatīva
Sociālās darbība	0,461	3	6	1
Intelektuālās darbība	0,254	5	3	2
Emocionālās darbība	0,039	5	5	0

Analizējot pētāmās klases mācību rezultātus un kritēriju novērtējumus, izmantojot Kendala korelāciju, pētījuma sākumā tika konstatēta vidēji cieša saistība starp kritēriju „Intelektuālā darbība” un rezultātiem latviešu valodā

($r=0,575$, $p=0,044$). Pētījuma beigās saistība starp kritēriju „Intelektuālā darbība” un rezultātiem latviešu valodā vērtējama kā augsta ($r=0,736$, $p=0,010$). Tas norāda, ka pašizteikšanās mūzikā sekmē valodas pilnveidi.

Lai labāk izprastu rezultātus, izmantojot Kruskala-Valisa testu, tika veikta salīdzinošā analīze. Modeļa efektivitātes vērtēšanai tika salīdzināti mācību sasniegumi trīs paralēlklasēs (skat. 3.tab.). Vienā klasē mūzikas mācības notika atbilstoši skolēnu pašizteikšanās veicināšanas modelim, divās pārējās – tradicionāli.

3.tabula. Atšķirības mācību sasniegumos starp klasēm
Table 3 Differences in learning outcomes between classes

Priekšmets	p		Klase	Ranga vidējā vērtība	
	Sākumā	Beigās		Sākumā	Beigās
Latviešu valoda	0,048	0,085	a	23,70	32,00
			b	21,71	21,07
			c	32,62	29,31
Matemātika	0,040	0,222	a	25,55	30,15
			b	20,90	22,21
			c	32,55	29,05
Svešvaloda	0,034	0,014	a	20,10	27,20
			b	23,17	19,62
			c	32,88	33,05

Rezultāti liecina, ka pētījuma sākumā konstatētās būtiskās atšķirības latviešu valodas un matemātikas sasniegumos pētījuma beigās savu būtiskumu zaudējušas. Rangu vidējo vērtību salīdzināšanā redzam, ka 9.a klases skolēniem, kuru mūzikas mācības kopš 3. klases notiek atbilstoši skolēnu pašizteikšanās veicināšanas modelim, visos trīs priekšmetos ranga vidējā vērtība ir palielinājusies, savukārt 9.b un 9.c klases skolēniem – pazeminājusies. Tas liecina, ka atšķirību izžušana notikusi, jo b un c klašu skolēniem latviešu valodas un matemātikas vērtējumi pazeminājušies, bet a klases skolēniem – paaugstinājušies. Arī svešvalodas vērtējumiem a klasei ranga vidējā vērtība palielinājusies. Tas noticis arī c klasē, bet b klasē vērojams kritums.

Lai labāk izprastu situāciju, tika salīdzinātas mediānas (variācijas rindu vidū esošās vērtības), moda (biežāk sastopamā biežuma sadalījuma vērtība) pētījuma sākumā, kad skolēni mācījās 3.klasē, un pētījuma beigās – 9. klasē (skat. 4. tab.).

Rezultāti liecina, ka a klasē, kurā mācības notika atbilstoši izstrādātajam skolēnu pašizteikšanās veicināšanas modelim, summu starpība ir mazāka nekā paralēlklāšu skolēniem, bet svešvalodā vērojams pat uzlabojums. Nevienā citā klasē un priekšmetā tas netika konstatēts. Šādi rezultāti ļauj secināt, ka mūzikas mācības, atbilstoši skolēnu pašizteikšanās veicināšanas modelim, sekmē ne tikai skolēnu emocionālās, bet arī intelektuālās darbības attīstību.

4.tabula. Aprakstošās statistikas rādītāju salīdzinājums pētījuma sākumā un beigās
Table 4 Comparison of descriptive statistics at the beginning and end of the study

Klase	Priekšmets	Mediāna		Moda		Summas starpība
		Sākumā	Beigās	Sākumā	Beigās	
	Latviešu valoda	7,00	6,50	9	7	-8
	Matemātika	7,50	6,50	6	7	-10
	Svešvaloda	6,00	6,60	5	6	+8
	Latviešu valoda	7,00	5,00	5	4	-35
	Matemātika	7,00	5,00	7	4	-29
	Svešvaloda	6,00	6,00	4	5	-5
	Latviešu valoda	8,00	6,00	9	4	-42
	Matemātika	8,00	6,00	7	4	-40
	Svešvaloda	7,00	7,00	8	7	-3

Salīdzinot rezultātus, atkarībā no programmas, kurā skolēni mācījās sākumizglītības posmā, konstatētas statistiski maksimāli būtiskas ($p = ,000$) atšķirības visu kritēriju novērtējumos gan pētījuma laikā, gan pēc četriem gadiem. Visos gadījumos vidējais rādītājs (*Mean Rank*) augstāks skolēniem, kuri mūziku apguva pēc pašizteikšanās prasmes veidošanas procesorientētā modeļa. Tas netieši norāda uz noturīgumu un ilgtspēju, jo neatkarīgi no vecuma, kas ietekmē pašnovērtējumu, tendence saglabājas.

Manna-Vitneja testa rezultāti atšķirību noteikšanai, atkarībā no respondentu dzimuma, skatāmi 5. tabulā.

5.tabula. Visu kritēriju novērtējuma dinamika atšķirību noteikšanai pēc dzimuma
Table 5 Dynamics of evaluation of all criteria for the determination of gender differences

Kritērijs	p					
	Visi skolēni		Tikai pētāmā grupa		Kontrolgrupa	
	Pētījuma laikā	Pēc 4 gadiem	Pētījuma laikā	Pēc 4 gadiem	Pētījuma laikā	Pēc 4 gadiem
Emocionālā darbība	,000	,000	-	-	,003	,000
Intelektuālā darbība	,000	,000	-	-	,003	,001
Sociālā darbība	,000	,000	-	,000	,000	,000

Ja visai respondentu kopai un tikai kontrolgrupai tiek konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības atkarībā no respondentu dzimuma visos mērījumos (meitenēm augstāks vidējais rādītājs) (skat. 5.tab.), tad pētāmajai grupai statistiski

būtiskas atšķirības parādās tikai sociālās darbības novērtējumā, kas ļauj secināt, ka kontrolgrupas respondenti ir sociāli aktīvāki, t.i., viņu pašizteikšanās prasme ir augstākā līmenī.

Secinājumi **Conclusions**

Pašizteikšanās prasmes veidošanās veicināšanas modelis veido pamatu mūzikas mācību sākumizglītības posmā mācību procesa transformācijai, ievērojot skolēna individualitāti un sociālā vidē gūto muzicēšanas pieredzi. Mācīšanās un mācīšanas procesu organizācijas kopumu nosaka skolotāja un skolēna mērķtiecīga mijiedarbība, kas ietver mūzikas mācību saturu, metodes, mācību līdzekļus un mācību organizācijas formu lietojumu, ievērojot skolēna individualitāti.

Izstrādāto pašizteikšanās prasmes veidošanās muzikālo aktivitāti raksturojošie kritēriji balstās uz teorētiskajām atziņām un mācību jomā “Kultūras izpratne un pašizpausme mākslā” noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem, kā pamatā ir sociāla, emocionāla un intelektuāla darbība mūzikas mācībās.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētais modelis raksturo vidē balstītu sociālo, emocionālo un intelektuālo darbību saikni ar mūzikas mācību procesu.

Pašizteikšanās prasmes veidošanās procesorientētā modeļa aprobācijā secināts, ka:

- kontrolgrupas respondenti ir sociāli aktīvāki, t.i., viņu pašizteikšanās prasme ir augstākā līmenī;
- mūzikas mācības atbilstoši skolēnu pašizteikšanās veicināšanas modelim sekmē ne tikai skolēnu emocionālās, bet arī intelektuālās darbības attīstību;
- būtiskas izmaiņas ($p=0,039$) notikušas kritērija „Emocionālas darbības” novērtējumos, kas apstiprina emociju ietekmi uz mācību sasniegumiem.

Summary

Rapid globalization creates a situation in which music education contributes to the integration of society by activating the link between music as a social belonging and the increasing cultural diversity resulting from ethnic, linguistic, religious, socio-economic and educational differences, promoting the adaptive value of music culture (Cross, 2001; Huron, 2001).

The concept of self-expression is used to describe contemporary culture, linking it to positive concepts, the interaction of the individual and the environment. Emotional and

cognitive needs based on personal experience, cultural and environmental situations and events in a rapidly changing social environment are crucial.

Aim of the article: to substantiate the process-oriented model of pupil self-expression skills formation and to analyze its approbation results - pupil learning achievement dynamics and learning process transformation in music education.

The process-oriented model of self-expression skills development characterizes the environment-based relationship between social, emotional and intellectual activities in the music learning process.

The approbation of the process-oriented model of formation of the self-expression skills lets concluded that:

- The respondents in the control group are more socially active, ie they have a higher level of self-expression;
- Music education, in accordance with the model of pupil self-expression, promotes not only pupils' emotional but also intellectual development;
- Significant changes ($p = 0.039$) occurred in the ratings of the “Emotional activity” criterion, which confirms the effect of emotions on learning achievement.

Literatūra References

- Ardouin, T. (2017). *Skills, and how to understand them*. Retrieved from <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/skills-and-how-understand-them>
- Cross, I. (2001). Music, cognition, culture, and evolution. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 930, 28–42. DOI: 10.1111/j.1749-6632.2001.tb05723.x
- Huron, D. (2001). Is music an evolutionary adaptation? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 930, 43–61. DOI: 10.1111/j.1749-6632.2001.tb05724.x
- McLeod, S.A. (2014). *Attitudes and Behavior*. Retrieved from www.simplypsychology.org/attitudes.html
- Ministru Kabineta noteikumi Nr.747. (2018). Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem. Retrieved from <https://www.vestnesis.lv/op/2018/249>
- Pavlou, V. (2019). Art Technology Integration: Digital Storytelling as a Transformative Pedagogy in Primary Education. *The International Journal of the Art & Design Education*. DOI: <https://doi.org/10.1111/jade.12254>
- Prets, D. (2000). *Izglītības programmu pilnveide. Pedagoģa rokasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Sharp, J. (2012). *Success with your Education Research Project*. SAGE publications Ltd.
- Špona, A. (2006). *Audzinašanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa.
- Urban, K.K. (2004). *Kreativitāt*. Munster: LIT.
- Weissberg, R.P. (2019). Promoting the Social and Emotional Learning of Millions of School Children. *Perspectives on Psychological Science*, 14(1), 65-69. DOI: <https://doi.org/10.1177/1745691618817756>
- Žogla, I. (2001). *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: RaKa.